

Надія Михайлівна ДЕМИДЕНКО,

завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4392-6722>

ЧУДОТВОРНА МАЛОЧЕРНЕЧЧИНСЬКА ІКОНА «ХЛІБ ЖИТТЯ»: ПОВЕРНЕННЯ ЧЕРЕЗ СТОЛІТТЯ

На Сумщині зберігається декілька ікон, які за церковними канонами визнані чудотворними. Найзагадковішу історію, в якій дотепер існує багато білих плям, має ікона Христа «Хліб життя», або за іншою назвою – «Спас Малочернеччинський». Друга назва ікони пов'язана з монастирем, який з XVII століття діяв у селі Мала Чернещина (тепер Сумського району), де й зберігалася дана ікона.

У роки Громадянської війни храм Всіх Святих був закритий, ікона «Хліб життя», яка з кінця XIX століття вже шанувалася як чудотворна, за невідомих обставин зникла. Аж у 2012 році Сумщину сколихнула знакова подія: в одній із приватних колекцій знавця православної іконографії, жителя міста Донецька О. Здановича виявили ікону «Спас Малочернеччинський», яку на Сумщині вважали безнадійно втраченою. Ікона була повернута до Сумського Спасо-Преображенського собору (1, с. 2). Колекціонер і реставратор О. Зданович, який повернув до Сумської єпархії ікону «Хліб життя», повідомив, що придбав ікону у приватних осіб у дуже занедбаному стані. Попередні власники, зовсім не розуміючи справжньої цінності цього раритету, тримали її на горищі (2, с. 24). Для відтворення первісного вигляду ікони колекціонер протягом трьох років займався її реставрацією (3, с. 28 А.).

Для підтвердження оригінальності ікони були залучені висококваліфіковані фахівці, серед яких – доктор мистецтвознавства І. Л. Бусева-Давидова, вчений секретар Центрального музею давньоруської культури ім. А. Рубльова Н. І. Комашко та інші. Експерти досліджували ікону декілька місяців, причому незалежно один від одного. У результаті дослідження члени комісії дали не зовсім чіткий висновок, вказавши у своєму вердикті, що «атрибутируемый образ по ряду признаков совпадает с чудотворным образом из Малой Чернетчины». Це дало ґрунт для багатьох скептиків висловлювати подальші сумніви щодо оригінальності ікони, апелюючи на те, що українські та російські фахівці толерантно зазначили, що лише «за деякими ознаками» досліджуваний екземпляр співпадає з оригіналом. Дотепер існує дискусія про те, чи повернута ікона дійсно є чудотворною, чи насправді лише її копія?

Але необхідно зазначити, що більшого дослідники вказати категорично і не могли, адже всі справжні ознаки чудотворної ікони нікому невідомі, бо оригінал зник майже сто років назад і його зображення документально не було зафіксоване. У даному дослідженні зроблені спроби на основі аналізу збережених першоджерел зробити власні висновки щодо даної проблематики.

Як свідчать джерела, фундатором монастиря у Малій Чернещині був засновник міста Суми, полковник Герасим Кондратьєв. У період визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, яка розпочалась у 1648 році, десятки тисяч православних людей здійснювали з своїх місць і переїжджали на незаймані

землі. «Попереду процесії, на великому прибраному возі, везли церковний крам. Акуратно стояли ікони, велика церковна бібліотека з богослужбових, релігійних та світських книжок...» (4, с. 13). Так описував дослідник О. Двінятін прибуття переселенців Білоцерківського полку на теперішні сумські землі у середині XVII ст. У кінці червня (чи на початку липня) 1655 року сум'яни надіслали чолобитну до московського царя: «Бьют челом... бедные и разоренные от ляхов и татар г. Ставища черкасы атаман Герасимка Кондратьев и рядовые казаки, все сто человек, ...пришли мы из-за Днепра... з женишками и детишками и пришед стали на Псле реке подле речки Сум на Берлицком городище» (5, с. 128). Так з'явилося нове місто з укріпленнями, які рятували сум'ян від набігу кримських татар 1659, 1663 років та облоги татар у 1668 році (4, с. 26).

Від самого заснування міста Герасим Кондратьєв будує декілька храмів: Покровську та Миколаївську церкви, Спаський собор. Через тридцять років закладає наріжний камінь Свято-Воскресенської церкви, першої кам'яної споруди на території сучасної Сумщини, котра будувалась як справжня оборонна фортеця. Окрім парафіяльних храмів, полковник Кондратьєв будував і монастирі. Так, ще з 1668 року почав діяти Успенський чоловічий монастир у селі Лука (тепер входить до міста Суми). Через деякий час поблизу монастиря з'явилась слобода, яку в народі називали «Монастырек». Пізніше населений пункт отримує назву Мала Чернеччина.

Про початковий етап діяльності Малочернеччинського Успенського монастиря свідчення відсутні. А от про останні роки його існування можна дізнатися з «Историко-статистического описания Харьковской Епархии», яке у 1859 році уклав митрополит Філарет (Гумилевський). Описуючи Успенський монастир Сумського повіту, він зазначав: «В последние десятилетие своего существования он был великолепный. В нем было три храма, и все три каменные» (6, с. 32). Особливого розквіту монастир досягнув за Якова Шубського, призначеного ігуменом монастиря у квітні 1787 року.

Наприкінці XVIII століття за наказом імператриці Катерини II Успенський монастир, як і багато інших монастирів, був закритий. Що ж сталося з будівлями обителі? Вони були розібрані і продані. Так, наприклад, цеглу головної церкви монастиря продали для церкви у село Верхня Сироватка Сумського повіту; вхідні залізні двері – Сумській Миколаївській церкві; іконостас, за рішенням Священного Синоду, передали «в Каплуновскую церковь». А у вцілілі житлові приміщення перейшли жити «монастырские крестьяне Чернетчины» (6, с. 38).



Із всіх храмів монастиря вцілів єдиний храм – Всіх Святих. У ньому проводились церковні служби для жителів Малої Чернеччини (колишній хутір Чернеччин) та Великої Чернеччини (у минулому – село Чернеччина). Та через невелику чисельність прихожан, прихід був бідним. Тому місцевий протоієрей Лашенко чотири роки (з 1883 по 1887) переконував прихожан Всехсвятського храму дати згоду на його закриття та продаж. Селяни не погоджувались, вперто відстоювали свою церву, ніби відчуваючи якусь її особливість.

І ця «особливість» насправді підтвердилась у 1887

році – у господарському приміщенні церкви була знайдена унікальна ікона з образом Христа Спасителя «Хліб життя»».

На ній Ісус зображений на повний зріст. Спаситель стоїть на точилі (жертovníку у вигляді металевого диско́су), руки й ноги вкриті ранами, з яких на підніжжя стікає кров. В Образі, написаному на полотні (вага срібної ризи, що прикрашає ікону 12 фунтів і 13 золотників, що відповідає 5 кг срібла), втілена ідея Євхаристії, або жертвоприношення. Саме про це свідчить і напис навколо німбу і Євангелія від Іоана: «Аз есмь хлеб животворный, иже спешдый с небесе: аще кто снестъ от хлеба сего, жив будет вовеки (Иоанн. 6. 51). А ще не снесте плоти Сына Человеческого, ни пиете крове Его, живота не имате в себе» (Иоанн. 6. 53).

Існує припущення, що цей образ міг створити художник-іконописець Пилип Євстратійович Мосягін (1840-1900), який із родиною проживав у селі Лука (6, с. 32). Краєзнавець Н. О. Ткаченко згадує про місцевих художників того часу – Георгія та Катерину Сабчукових (6, с. 35). Інші дослідники припускають, що ікона могла бути привезена полковником Кондратьєвим з якогось Волинського монастиря, котрий він часто відвідував.

Детальніші свідчення про дану ікону можна знайти у праці Іоана Ситенка «Описание Чудотворного образа Христа спасителя», опублікованій у Сумській типографії І. Г. Єльченка у 1908 році. За його свідченням, «явлення» Чудотворного Образу Спасителя у Малій Чернеччині пов'язане із зціленням селянки Онисії Панченко восени 1887 року. У жінки поранення пальця спровокувало сильне запалення спочатку руки, а потім і всього тіла. Причому застосування різних методів лікування як народної, так і традиційної медицини, полегшення не давали. Врятувало жінку якесь дивне нічне марення, під час якого вона, ніби зайшовши до льоху церкви Всіх Святих, побачила Образ Христа, котрий випромінював яскраве світло. Почувши крізь марення слова Спасителя: «Приходите сюда, молитесь и веруйте, буду исцелять вас от всякой болезни», Онисія стала щиро молитись. Прокинувшись від сну, відчула себе абсолютно здоровою.

Після наполягань Онисії Панченко, у підмурках храму дійсно знайшли ікону Христа. За дозволом Харківської духовної консисторії Образ був розміщений у церкві Всіх Святих села Мала Чернеччина. Пізніше ікону передавали до сусідніх сіл Сумського повіту – Токарі, Тимофіївку, Степанівку, Нижню Сироватку та ін. За спеціальним дозволом правлячого Харківського архієрея ікона переносилася і в інші населені пункти Харківської губернії. А у липні 1892 року її привозили до Сум, коли тут поширилась холера. На центральній Покровській площі при багатолюдному зібранні відправили молебень. І хвороба ніби відступила (2, с. 24). У той час з'являлася велика кількість письмових заяв прихожан про зцілення від різних хвороб. Причому заяви писали не лише православні, а й католики та протестанти [6, с. 34].

Малочернеччинський образ був прославлений як чудотворний у 1887 році. Оскільки до цього року ікона не була відома для широкого загалу, то і списків з неї, ясна річ, не робили.

Священник М. Крохатський у своїй праці «Новооткрытый крестный ход» зазначає, що у серпні 1904 році за указом Священного Синоду (за №7607) був запроваджений щорічний хресний хід до церкви села Велика Чернеччина з іконою Христа Спасителя «Хліб життя». Відомо, що до 1917 року Священним

Синодом такий дозвіл надавався виключно для чудотворних ікон (носити списки, тобто копії ікон, у хресних ходах заборонялось) (7, с. 5). Важливим доказом приналежності ікони до ряду чудотворних є прикріплені до неї (з тильної сторони) ручки, які збереглись. Якраз ця деталь засвідчує, що ікону носили при хресних ходах. Отже, це ще один вагомий доказ на підтвердження оригінальності чудотворної Малочернеччинської ікони «Хліб життя».

Список бібліографічних посилань:

1. Акіменко А. На Сумщину повернула чудотворна ікона, що вважалася втраченою. День, 2012. 26 вересня. С. 2
2. Вертіль В. Чудотворна ікона повернулася на Сумщину. Урядовий кур'єр. 2012. 13 жовтня, С. 24
3. Галина Е. «Яготов купить икону за любые деньги». Ваш шанс. 2012. 330. С. 28 А.
4. Двінятін О. Я кличу живих, я плачу за мертвими. Суми: Видавництво «Ярославна», 2001. 92 с.
5. Юркевич В. Еміграція на на схід і залюднення Слобожанщини за Б. Хмельницького. Всеукраїнська академія наук. С. 128-129.
6. Ткаченко Н. О. Мої вишневі Токарі. Суми: В-во «МакДен». 2009. 408. С. 32.
7. Ігнат'єв О. Повернення святині. Сумщина. 2012. №98. 3 жовтня. С. 5.

УДК 159. 9:351. 75

Григорій Володимирович ДЖАГУПОВ,

заступник декана з навчально-методичної роботи факультету №3 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4443-9114>

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Психологія превентивної поліцейської діяльності полягає у готовності і здатності поліції виконувати дії або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане з протиправною поведінкою конкретних осіб, які застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням установлених законом вимог (1, с. 289).

Як відомо, відповідно до Наказу МВС від 30. 05. 2019 року № 427 «Про вдосконалення підготовки курсантів у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» курсанти 2-го курсу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» з 05. 08. 2019 відряджені до підрозділів поліції для проходження служби та переведені до складу слухачів факультету заочного навчання № 5 за цією ж спеціальністю. Зараз за схемою «2 роки курсант – 1 рік слухач» навчається 185 осіб.